

УДК 633.819

Код UPOV: LOPHA_ANI

Методика

проведення експертизи сортів лофанту ганусового (*Lophanthus anisatus* Benth.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Lophanthus anisatus* Benth.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 20 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

Через непостійність денного світла, визначення забарвлення проводять за штучного освітлення або опівдні в кімнаті без прямих сонячних променів. Спектральний склад штучного світла освітлювального приладу має відповідати стандарту денного освітлення CIE D6500 з допустимим відхиленням, встановленим Британським стандартом 950, Частина I.

Для визначення забарвлення частину рослини розміщують на білому фоні, порівнюючи із RHS шкалою кольорів.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до

звершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 60 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,70 \times 0,70$ м.

3.5. Метод дослідження. Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 60 рослин. Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 60 рослин або частин 60 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 60 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 60 рослин допускаються дві нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування сортів такі ознаки:

- Рослина 2-го року життя: за висотою (ознака 2);
- Рослина 2-го року життя: галуження (ознака 4);
- Стебло: опушення (ознака 7);
- Листкова пластинка: форма краю (ознака 11);
- Квітка: забарвлення віночка (ознака 18);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 22).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доводять це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів лофанту ганусового

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) MG QN	Рослина 1-го року життя: за висотою 3	низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
2. (*) (+) MG QN	Рослина 2-го року життя: за висотою 3	низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
3. (*) (+) MS QN	Рослина 1-го року життя: галуження 1	слабке	3	
		помірне	5	
		сильне	7	
4. (*) (+) MS QN	Рослина 2-го року життя: галуження 1	слабке	3	
		помірне	5	
		сильне	7	
5. (+) QL	Стебло: місце галуження першого порядку 1-го року життя VS, 3	верхній ярус	1	
		середній ярус	2	
6. (+) QL	Стебло: місце галуження першого порядку 2-го року життя VS, 1	середній ярус	1	
		верхній і середній ярус	2	
		біля основи	3	
7. (*) QL	Стебло: опушення VS 3	відсутнє	1	
		наявне	9	
8. PQ	Листок: за формою VS 3	ланцетний	1	
		яйцеподібний	2	
		овальний	3	
9. (+) QN	Листок: за шириною MS 3	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
10. (+) QN	Листок: за довжиною пластинки MS, 3	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
11. (*) PQ	Листкова пластинка: форма краю VS, 3	зубчаста	1	
		гострогородчаста	2	
12. QL	Листок верхівковий: опушення VS, 3	відсутнє	1	
		наявне	9	

1	2	3	4	5
13. (+) QN	Черешок: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
14. (* (+) QN	Суцвіття центрального пагона: за довжиною MS 2	коротке середнє довге	3 5 7	
15. (+) QN	Суцвіття бічних пагонів: за довжиною MS, 3	коротке середнє довге	3 5 7	
16. (+) QN	Квітка: чашечка за довжиною MS, 3	коротка середня довга	3 5 7	
17. (+) QN	Квітка: віночок за довжиною MS, 3	короткий середній довгий	3 5 7	
18. (* PQ	Квітка: забарвлення віночка VS, 3	RHS шкала кольорів (вказати номер посилання)		
19. (+) QN	Плід (чотиригорішок): за довжиною MS, 5	короткий середній довгий	3 5 7	
20. (+) QN	Плід: за шириною MS 5	вузький середній широкий	3 5 7	
21. (+) QN	Плід: маса 1000 шт. MS 5	мала середня велика	3 5 7	
22. (* (+) QN	Рослина: час початку цвітіння MG 2	ранній середній пізній	3 5 7	
23. (+) QN	Рослина: час початку достигання насіння MS, 5	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів лофанту ганусового

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Стеблування
2	Початок цвітіння
3	Повне цвітіння
4	Початок достигання насіння
5	Стигле насіння

8.1 Пояснення або ілюстрації до окремих ознак

До 1. Рослина 1-го року життя: за висотою, см.

Низька – до 100; середня – 100–140; висока – понад 140.

До 2. Рослина 2-го року життя: за висотою, см.

Низька – до 120; середня – 120–180; висока – понад 180.

До 3. Рослина 1-го року життя: галуження, шт. пагонів.

Слабке – 1–2; помірне – 3–4; сильне – понад 4.

До 4. Рослина 2-го року життя: галуження, шт. пагонів.

Слабке – до 4; помірне – 4–7; сильне – понад 7

До 5 і 6. Стебло: місце галуження першого порядку 1-го і 2-го років життя.

Верхній ярус – верхня третина стебла, середній ярус – середня третина стебла.

До 9. Листок: за шириною, см.

Вузкий – до 3; середній – 3–5; широкий – понад 5.

До 10. Листок: за довжиною пластинки, см.

Короткий – до 6; середній – 6–9; довгий – понад 9.

До 13. Черешок: за довжиною, см.

Короткий – до 5; середній – 5–8; довгий – понад 8.

До 14. Суцвіття центрального пагона: за довжиною, см.

Коротке – до 7; середнє – 7–12; довге – понад 12.

До 15. Суцвіття бічних пагонів: за довжиною, см.

Коротке – до 5; середнє – 5–7; довге – понад 7.

До 16. Квітка: чашечка за довжиною, мм.

Коротка – до 5; середня – 5–7; довга – понад 7.

До 17. Квітка: віночок за довжиною, мм.

Короткий – до 5; середній – 5–8; довгий – понад 8.

До 19. Плід (чотиригорішок): за довжиною, мм.

Короткий – до 1,0; середній – 1,0–1,5; довгий – понад 1,5.

До 20. Плід: за шириною, мм.

Вузкий – до 0,8; середній – 0,8–1,0; широкий – понад 1,0.

До 21. Плід: маса 1000 шт., г.

Мала – до 0,5; середня – 0,5–1,0; велика – понад 1,0.

До 22. Рослина: час початку цвітіння, місяць.

Ранній – I декада липня;

середній – II декади липня;

пізній – III декада липня.

До 23. Рослина: час початку достигання насіння, місяць.

Ранній – I декада вересня;
середній – II декада вересня;
пізній – III декада вересня.

9. Література

Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медичній та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. Є. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 360–364.